

Боротьба і кара. Життя, до кінця віддане людям

Володимир Повстанський родом з Орестова. А прожив життя в Рівному. Після повернення зі сталінських таборів працював анестезіологом у Рівненській міській лікарні.

Довгий час вони пили з гіркої чаші замовчування та несли важкий хрест зневаги. Був і період захоплення їхньою боротьбою. Нині ж про жертвну борню вояків УПА, які проливали кров, щоб на карті світу постала держава на ім'я Україна, згадують переважно лише під час державних свят. Але не знаючи минулого, неможливо зрозуміти істинний сенс сучасного й мету майбутнього. А тому спогади тих, хто працював у підпіллі, пережив страхіття сталінських таборів, пройшов школу спецпоселень – є надто цінними. Адже в них історія народу, якого не можна було зламати.

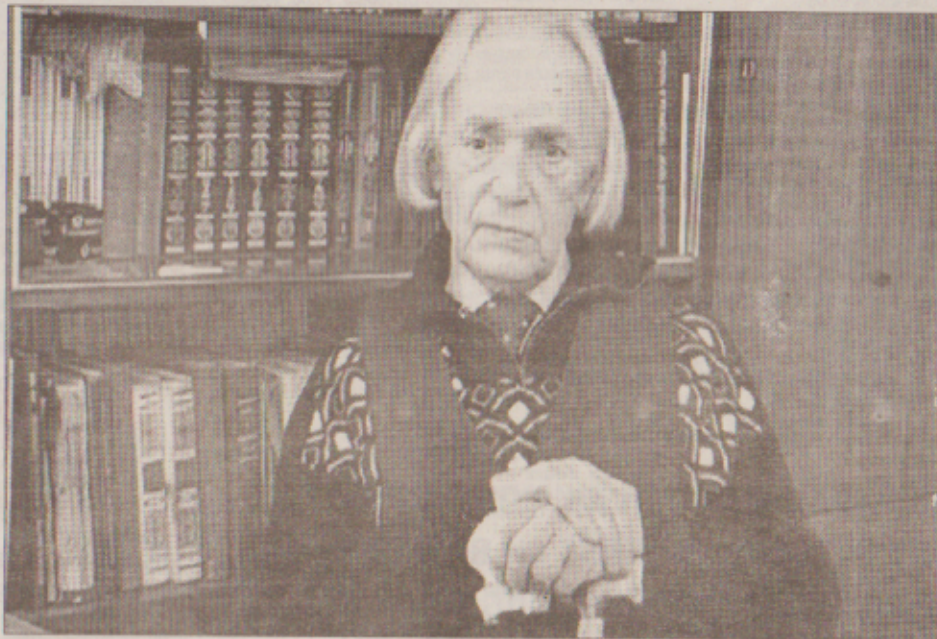
Володимир Повстанський теж торував цю тернисту стежку й пережите не забулося навіть через десятиліття. А народився Володимир в селі Орестів поблизу Здолбунова. В його пам'яті добре закарбувалося, що коли у 1939 році Червона Армія вступила на землі Західної України, населення зустрічало її з квітами, хлібом-сіллю, адже люди вірили, що прийшло звільнення, хоч і частково здогадувалися про ті події, що відбувалися на радянській стороні. Але промайнуло зовсім небагато часу, й почалися утиски, арешти, гоніння. У травні 1941 року батьків Володимира Повстанського, визнали куркулями та вивезли в Казахстан, де вони за рік і згинули.

НА ПСЕВДО СПАРТАК

Зрозумівши, що насправді несе їм радянська влада, місцевий люд, а особливо молоді, не хотіла з цим

бувати в різних районах Рівненщини, отож і про нього самого багато хто знав. Організуючи на боротьбу сотні своїх побратимів, Володимир Повстанський не полишив їх і після повернення сюди Червоної Армії, хоча керівництво й пропонувало виїхати на Захід. Мовляв, як так можна – сам людей піднімав, а тепер втікати. Тож йому для роботи в підпіллі виготовили фальшиву довідку, начебто він вчитель у Рівному. Та і це не врятувало: потрапив під облогу. Армія потребувала нових солдатів, а тому забирали всіх, хто потрапив під руку.

– Іду я якось на завдання у приміське село. А назустріч ведуть колону так званих мобілізованих. І мене перепиняють. Кажу, що я учитель, йду на уроки, липові документи показую. А сам дивлюся – в тій колоні чимало тих, хто мене знав і як Повстанського, і

Володимир Повстанський.

політичними в'язнями, забирали в нас їжу, одяг, а присутні при цьому супроводжуючі конвоїри навіть на це не реагували.

Висадили нас у степу. Шинель у мене по коліна відірвана, черевики порвані – домашній одяг рецидивісти в дорозі відібрали, а мороз під 30 градусів. Привели в табір, виходить начальник і з презирством каже: «Ви предатели Родины. Вы все здесь подохнете!» Щоб до-

Володимира Повстанського залишилися найсвітліші спомини.

Саме тут він зустрів людей добрих, чуйних, співчутливих, які допомогли йому влаштуватися на роботу в клініку, освоїти професію анестезіолога, попрацювати в атмосфері цілковитого взаєморозуміння. Адже всі, хто там трудився, були репресовані, а тому один одного розуміли з півслова, завжди йшли назустріч.

ТИСЯЧІ ВРЯТОВАНИХ ЖИТТІВ

Повертатися додому, на Рівненщину, не думав, але життя розпорядилося по-своєму. Приїхавши у відпустку, Володимир вирішив все ж поцікавитися, як у Рівному з роботою й несподівано отримав пропозицію попрацювати у міській лікарні.

«Я зайшов у міськздорвідділ, поцікавився як у Рівному з роботою. «А ви хто?» Я розповідаю. «А чого ви там були? А ким? А що?» «Судили, – кажу. – Навчався в медінституті, а нині у Караганді працюю анестезіологом». «А яка там у вас апаратура?» Є, відповідаю, трофейні апарати й наш «красногвардєсец». «А у нас в Рівному теж є трофейний апарат, але ми не знаємо, що

вати групи, які згодом стали зародками Української Повстанської Армії. Сам Володимир згодом теж став членом УПА, а оскільки на той час був вже досить досвідченим – мав 25 років, то отримав посаду організаційно-мобілізаційного референта та псевдо Спартак.

«Це була висока відповідальність. Люди йшли до нас і потрібно було думати, як їх годувати, одягати, взувати, лікувати. Отож були сформовані всі структури – медична, господарча, зв'язкова. Але основне – потрібно було забезпечувати вояків зброєю. Ми виходили з лісу, перестривали поліцаїв-офіцерів, які дозволяли інколи собі відлучатися за межі своїх частин, і забирали від них зброю. Доволі часто доводилося купувати її у німців, румунів, адже серед них було чимало таких, які хотіли заробити. І все це йшло через мої руки.

Займаючись забезпеченням боївок УПА, Володимиру Повстанському довело-

мені, – думаю. Проте ні. Всі мовчать. Але мені тоді втекти все-одно не вдалося. Разом із усіма, не розбираючись, підстригли «під нуль» і також відправили ешелон до Брянська».

ВІД СПЕЦСЛУЖБ НЕ СХОВАЄШСЯ

Думка втікати додому виникла відразу. Однак у Брянську зробити цього не вдалося. А за два тижні Повстанського відправили у підмосковний Подольськ у підпорядкування загонів контррозвідки СМЕРШ. Залишатися там під чужим прізвищем для підпільника було смерті подібне, тож він вирішив утікати. Протягом кількох днів на товарняках, без крихти хліба, маскуючись, щоб ніхто не впізнав, повертався до рідного краю.

«Якось таки добрався до Здолбунова. Тут я, коли ще навчався у польській гімназії, квартирував у чехів. Прийшов до них та й кажу: «Дайте щось поїсти і десь трохи поспати». Чеська ро-

дина мене обігріла та нагодувала. Відпочивши, подався до своєї хати, у клуню заліз. Чекаю, хтось же прийде худобу годувати? Ввечері старша сестра навідалася. «Антосю, не лякайся, це я». «А де ти?» «Тут, у снопах». «Ой Боже-Боже, братіку, ти не знаєш, що тут робиться».

Але як говорять, світ не без добрих людей. Родич майбутньої дружини Володимира Повстанського Михайло Омельчук за хабар – два бутлі горілки – зумів домовитися про довідку, що чоловік перебував у евакогоспіталі та не придатний до військової служби й порадив утікати і то якомога швидше.

«Приносить мені Михайло папери: «Тримай та втікай!». Я з тим білетом не знаю, чи йшов, чи летів, але так, щоб люди не бачили, бо ж мене тут знали як Спартак. Лишень швидше б звідси щезнути!».

У Львові, куди Володимир переїхав і згодом почав навчатися в медінституті, за порадою, у цілях конспіра-

ції, прийняв сан священнослужителя й отримав приход аж у Чернівцях. Але заховатися від спецслужб не вдалося і тут. Забрали його прямо з похорону.

«Відслужив я панахиду. Виходжу з хати, аж мені на очі потрапляє якийсь тип. Коли вже на кладовищі опустили труну в могилу, відійшов я у сторону, а ззаду: «Тихо. Стоять... Где оружие?» А я показую на хрест. Тоді мене кинули у машину та на Чернівці. І дружину туди привезли. На другий вечір – на Київ. Сім місяців провів у Лук'янівці. Звідти перевели у Рівне. І зрештою вирок трибуналу – 10 років суворого режиму, 5 років позбавлення в правах».

«ВІ ВСЕ ЗДЕСЬ ПОДОХНЕТЕ!»

Дорога до Балхаша Карагандинської області, де я відбував покарання, виявилася непростю – в голоді, холоді, хворобах, у постійному протистоянні з рецидивістами, які знущалися над нами,

будь-що. Відойі о 22 годині й відразу перевірка, чи всі на місці. Виганяють із бараків незалежно від пори року. А на Балхаші найстрашнішими були осінь і зима, коли пронизливий вітер викручує все зсередини. Вибігають усі роздягнуті, шикуються по чотири. Енкаведисти перевіряють бараки, щось не сходиться. Знову перевірка – за ніч таких по три-чотири. А до того ще й жорстокі сутички між політичними і рецидивістами, які траплялися щодня. Бійня була. І кримінальники були у вигіднішому становищі. Ім все було дозволено. Вони могли останній кусок хліба з рук видерти, останню сорочку з тебе здерти, а конвоїри ніби нічого й не бачать.

Дев'ять тяжких безпросвітних років провів у виправно-трудовому таборі Володимир Повстанський. Лише після смерті Сталіна надійшло розпорядження про переведення на спецпоселення в Караганду. Про той нелегкий період життя у

мо і подивимось?» Поіхали. А я якраз із таким апаратом і працюю...»

Остаточо переконали Володимира Повстанського залишитися в рідному краї родичі. Погодившись на пропозицію медичного керівництва Рівного, Володимир Повстанський повернувся в рідний край і 37 років пропрацював анестезіологом в Рівненській міській лікарні, допоміг хірургам врятувати життя тисяч людей, які досі його із вдячністю згадують.

Поблизу будинку Володимира Повстанського видніється пам'ятник 99-ти загиблим героям УПА, які мов сухе осіннє листя згоріли страшному багатті війни. А його Бог зберіг у тому страшному двобої і щедро вділив років. Можливо для того, щоб він міг розповісти правду про своїх побратимів та їхні справи. А ще помолитися за невинні душі.

Яна ЗАМКОВА